

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

verschijnt eens in de veertien dagen

Commissie van redactie

Ds. M. Baan, Zeist; Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. R. Kok, Ameide; Ds. H. van Leeuwen, Rotterdam-West; Ds. C. Smits, Sliedrecht-Centrum; Ds. D. Slagboom, Dordrecht-Centrum; J. van Heteren, Sliedrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen aan den Rijn.

Redactie:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, Meerkkerk. Telefoon 01837-357

Administratie:

Joh. van der Lee, Van Eeghenstraat 14, Alphen aan den Rijn, tel. 01720-3814, postrekening 704350, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het pand” te Alphen aan den Rijn.

Abonnementsprijs f 6,— per jaar.

Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en voor Canada 3 dollar per jaar.

Advertenties f 0,20 per m.m. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

OP DEZE ZAL IK ZIEN

2.

Maar op deze zal ik zien, op de arme en verslagene van geest en die voor Mijn Woord beeft.

Jesaja 66 : 2b

Van degenen op wie de Heere zal nederzien, staat niet alleen geschreven dat ze arm zijn, maar ook verslagen van geest.

Een verslagene van geest, dit doet ons denken aan iemand in grote droefenis en schrikkelijk leed. Een leed, dat zo aangreep, dat de geest er geheel door nedergedrukt werd. En van zulk één zegt Salomo: Een neergebogene van geest, wie richt die op?

Verslagen van geest is hij, die in bitter leed verkeert en alle troost mist; die in grote rouw en droefheid terneder zit.

Doch nu is er tweeërlei droefheid. Paulus zegt: De droefheid der wereld werkt de dood, maar de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid. En gelijk er bij een arme niet gedacht moet worden aan een arme in stoffelijke zin, zo ook hebben we hier te doen met een verslagene van geest, niet tengevolge van stoffelijke armoede of tegenslagen, niet om tijdelijk nadeel. Ook niet één, die bedroefd en verslagen is over de gevolgen van zijn schuld en zonde, maar over de zonde zelf. Hier geldt het woord van Jeremia: „Wat klaagt dan een levend mens? Een iegelijk klage vanwege zijn zonden”. Verslagenheid van geest, wie kent het niet? Wat al rouw en droefheid is er in de wereld. Waarlijk, als we zien al de jammer en al het lijden, dan zouden we geneigd zijn om te zeggen: de ganse wereld is één groot ziekenhuis, ja nog meer, ze is één grote doodkist. Waarlijk, ons aller naam mag wel zijn: Benoni, zoon der smarten.

Doch de verslagenheid, in deze tekst bedoeld, verschilt hier grotelijks van. Immers, de verslagenheid hier is niet over de gevolgen van de zonde, maar over de zonde zelf. Het is een verslagene voor God, die onder zijn schuld en zonde gebogen gaat. Dit is de vrucht van ware zielsvernederende ontdekking, waardoor de ziel verbrijzeld is, waarom zij uitroept:

Mijn ziel, gans neergebogen,
Schrikt voor U alziend' ogen
In deze jammerstaat.

Het is de verslagenheid des harten, gelijk we lezen van de Pinksterlieden: „Als ze nu dit hoorden, werden zij verslagen in het hart”. Met de tollenaar roepen zij uit: „O God, wees mij zondaar genadig”.

En met Efraim: „Nadat ik met mijzelf ben bekend gemaakt, heb ik op de heup geklopt”. Want waarlijk, als de Heere een mens ontdekt aan zijn armoede, zo wordt hij ook een verslagene van geest.

Zo ging het ook met de ballingen in Babel, die de gevolgen van hun zonden, de balling-

schap, zagen in het licht van hun eigen schuld en verwerpelijkheid. Neen, niet het uitwendig vertoon van de eigengerechte Jood, die ijverde voor de wederopbouw van stad en tempel zonder meer, maar de waarlijk gebogene, die weende om zijn schuld en zonde, waarom hij de Heere oorzaak gegeven had tot toornen. En zo is het nog.

Wie hier zeggen zou: Ik heb Jezus zo lief. Ik heb zulk een lust en liefde tot de dienst van God, gelijk de vleeselijke Jood, hierboven bedoeld, maar dan tegelijk betuigen moet nooit een walg aan zichzelf gehad te hebben, die misleidt zichzelf. Bij die is het niet meer dan een verstandsbespiegeling. Want deel te hebben aan Jezus' borggerechtigheid, kan slecht volgen op een waarachtige ontdekking aan zichzelf.

Verslagenheid van geest is geen pessimisme, geen melancholie, ook geen medelijden met zichzelf of bang zijn voor de gevolgen van de zonde. Want al deze dingen vinden hun overeenstemming daarin, dat er geen leed is over de zonde als schuld voor God, geen breken met de zonde geen droefheid en bekommernis, die uitdrijft tot God en Christus. Deze verslagenheid veronderstelt een erkennen van zijn schuld als gevolg van hartvernederende ontdekking. Een buigen onder God. Een toevallen van Zijn recht, zeggende: Heere, Gij zijt rechtvaardig en elk één Uwer oordelen is recht. Ja, dit zal dan ook niet anders veroorzaken dan hartgrondige boetvaardigheid, overbuiging en vertederling, die zich openbaart in smeking en geweent en uitroept:

Zie op mij in gunst van boven,
Wees mij toch genadig, Heer';
Eenzaam ben ik en verschoven,
Ja, d'ellende drukt mij neer.

Doch die arm en verslagene van geest zijn, worden ook aangeduid als die beven voor het Woord van God.

Van beven nu kan in onderscheiden zin gesproken worden. De dief, die op heterdaad betrapt wordt en overgeleverd wordt in de handen der gerechtsdienaars, kan beven en sidderen. Als een schip verkeert in nood en stormgetij, dan beeft menig passagier bij het zien van de geweldige golven en het horen van het gekraak van het schip. Als in de dag aller dagen aller oog Jezus zal zien op de wolken des hemels, zo zullen de goddelozen sidderen en beven voor Zijn ontzagelijke troon, en het zal wezen: „Bergen valt op ons, en heuvelen bedekt ons voor het aangezicht Desgenen, Die op de troon zit”.

Zou het zulk een vrees zijn, die hier bedoeld wordt? O zeker, er is grote vrees wanneer

VAN DE ADMINISTRATIE

De datum, tot welke het abonnementsgeld van de 2e jaargang nog kon worden betaald, is verstreken, waarom wij thans de kwitanties zullen gaan verzenden. Wij verzoeken bij de 1ste aanbieding te betalen, wat ons veel werk bespaart. Met veel dank mogen wij vermelden, dat sinds de laatste verantwoording wij aan giften en overbetalingen mochten ontvangen f 169,50, w.o. f 80,— aan giften via Ds. Slagboom, waaruit weer bleek de liefde voor ons blad. Ons blad blijft geld vergen, waarom wij een beroep op alle lezers doen, om een extraatje voor ons blad ons toe te zenden. Ook onze dank aan hen, die in deze laatste weken ons een nieuwe abonnee opgaven, zodat onze lezerskring gestadig mag uitbreiden. De winteravonden geven ons een schone gelegenheid om te werken voor ons blad. Op verzoekzenden wij u gaarne proefnummers toe ter verspreiding. Ons gironummer is 704350 t.n.v. administrateur Bewaar het Pand, v. Eeghenstraat 14, Alphen a.d. Rijn.

v.d.L.

de mens Gods Woord in zijn ontdekking leert kennen. Als de Heere hem bekend maakt met zichzelf, dan leert hij verstaan:

Mijn ziel, herdenk met heilig beven,
Hoe God, met majesteit bekleed,
Zijn wet op Horeb heeft gegeven,
Daar Hij deez' woorden horen deed.

Als de Heere de wet geestelijk in ons hart verklaart. Als we Gods Woord niet op kunnen slaan, of wij lezen onze veroordeling. Wie kan voor God bestaan en leven? Doch daarmee is nog niet alles gezegd. Immers, het beven waarover hier gesproken wordt, komt voort uit vrees.

Nu is er drieërlei vrees. Daar is een slaafse vrees. De slaaf doet zijn werk en gehoorzaamt, niet uit liefde tot Zijn heer of lust tot zijn werk. maar uit vrees voor straf. Zo is ook menigmaal een slaafse vrees in het hart in tijden van oorlog en besmettelijke epidemieën enz., doch als dergelijke oordelen weer over zijn, dan is het beven en vrezen ook weer voorbij en is de mens de oude weer. Hoevelen; die op een ziekbed lagen, waren gekomen tot aan de oever des doods, waren benauwd, deden geloften enz., doch het is zo waar wat onze ouden zeiden: Menige ziekbedbekerling blijft aan het bedstro hangen.

Daar is ook een knechtelijke vrees. Hier is het niet om de straf te ontgaan in de eerste plaats, maar hier is het om loon te doen. Hier verwacht men het van zijn werkzaamheden, van zijn wettische woelingen en drijvingen. Hier wordt het woord vervuld, door Jesaja gesproken: „Gij eist gestrengelijk loon op al uw arbeid”.

Neen, niet het beven voor schuld en straf, niet de knechtelijke vrees om zijn loon te ontvangen. Hoewel dit veelal en meestal dingen zijn, die voorafgaan.

Doch hier wordt bedoeld de ware kinderlijke vreze. Het is niet het beven van angst en ontzetting, maar een beven voor de hoogheid en waardigheid Gods. Het wil zeggen: een opzien met ontzag voor het Woord Gods. Dit nu kenden de eigengerechte en onboetvaardige Joden in Babel niet. Zij wilden stad

en tempel opbouwen en zich daardoor verdienstelijk maken voor God; het was niet meer dan een knechtelijke vrees, geen buigen voor het Woord des Heeren uit liefde tot God en Zijn geboden. Het woord des Heeren was tot hen gekomen. Dit was een woord van bevrijding. Ze zouden namelijk bevrijd worden uit Babel, en dat was hun één en hun al. En zo is het nog. Er is een beven voor hel en voor dood; een begeerte om in de hemel te komen; maar een hemelzoeker is geen Godzoeker, en alle overtuiging is nog geen overtuiging. Neen, het woord der bevrijding had

meer tot inhoud dan alleen bevrijd te worden uit Babel. Het wil zeggen: die armen en verslagenen van geest zagen uit, op grond van de beloften Gods, naar de bevrijding uit het geestelijke Babel. Met dat woord waren zij geestelijk werkzaam en die bevrijding en verlossing zou alleen geschieden door Hem, van Wie de dichter zingt:

En gevang'nen in hun zuchten,
Horen, als zij tot Hem vluchten
Om hen uit de wrede kaken
Van de dood eens los te maken.

S.

S.

De Pelgrimsreis is voor Oud en Jong

41.

In het twistgesprek van Apollyon met de Pelgrim gaat het om de dienst des Heeren. De eerste beweert dat het niet recht en redelijk is hem af te vallen en terug te keren tot de dienst van God. Maar voor de tweede staat het onomstotelijk vast, zodat het door hem krachtig verdedigd en duidelijk bewezen wordt, dat het ten volle recht en redelijk is de Heere te dienen en in Zijn wegen te wandelen. Vanuit het Woord des Geestes is het mogelijk klaarheid te bekomen in de wezenlijke aard der dingen. Wie afgaat op bepaalde klanken of leeft bij wat godsdienstige termen, ziet het niet in wat recht en redelijk is. Zijn denken mist uit kracht daarvan de nodige diepgang, zodat hij in zijn geestelijk en godsdienstig leven geen voortgang bekomt. De Pelgrim had door genade verstand met Goddelijk licht bestraald, een helder inzicht om het kostelijke van het snode te onderscheiden. Het was dan ook zijn aard niet iemand achterna te redeneren. Laat het de bede van ons hart zijn, dat de Heere de ogen van ons verstand opene tot verkrijging van inzicht in hetgeen recht en redelijk is, omstaande te blijven tegenover al de ketterijen van Apollyon.

Hoor hem redeneren: „Er is geen koning die zijn onderdanen zo gemakkelijk zou willen verliezen, en zo gemakkelijk ontste ik u ook niet. Daar gij u echter over mijn dienst beklagt hebt en over het loon, dat ik u gaf, hebt gij slechts terug te keren. Al wat mijn land oplevert zal ik u geven, dat beloof ik u”. Apollyon wil de Pelgrim weer terug hebben in zijn dienst. En dat zou wel gekund hebben zo de man was blijven hinken op twee gedachten. En dat doen de oprechte reizigers naar Sion niet. Hoor maar: „Maar ik heb mij verbonden aan een andere Meester, aan de Koning der koningen. Hoe kan ik dan vrijheid vinden om tot u weder te keren?”

Laat ons toch letten op die innerlijke overgave en verbinding aan de Heere om met beslistheid des harten in Zijn wegen te wandelen en staande te blijven tegenover de Verderver. De Heere verbindt Zich aan ons met de prediking en verzegeling van het Evangelie en daarin hebben wij de verbinding van ons hart aan Hem biddende te zoeken.

„Gij hebt gehandeld”, maar dan naar het oordeel van Apollyon, overeenkomstig het spreekwoord: Van kwaad tot erger vervallen. Maar reeds zijn er velen van degenen, die zich Zijn dienaren noemden, na een poos teruggekeerd, omdat zij aan mijn dienst de voorkeur gaven. Doe gij desgelijks, dan is alles in orde”.

Inderdaad! Mensen die met berekening de stad Verderf kwamen te verlaten, hebben de vernieuwing des harten niet gezocht en zijn vroeg of laat weer teruggekeerd. Maar zo staat de zaak niet bij de oprechten. „Ik heb”, zo spreekt de Pelgrim, „Hem mijn woord verpand en Hem trouw gezworen. Hoe kan ik Hem dan nu verlaten? Ik zou als een verrader worden opgehangen”.

Vanuit het smaken van de liefde Gods in zijn hart, sprak deze strijdbare held tot de Heere: „Ik zal u hartelijk liefhebben, Heere mijn sterkte”. En dat is hem nu zeer profijtelijk in de vallei der Vernedering.

„Maar dat hebt gij mij ook aangedaan toen gij mij kwam te verlaten bij uw vluchten uit de stad van uw geboorte, en toch ben ik bereid alles te vergeven, als gij nu nog wilt terugkeren”.

Zeker, wij hebben het bij het eten van de verboden boom in Adam beloofd de Vorst der duisternis te zullen dienen, door te vertrouwen op zijn bedriegelijke redenering. En terecht zegt de Pelgrim: „Wat ik u beloofde, deed ik als minderjarige”. Daarom heeft het zijnerzijds niet de minste rechtsgeldigheid”. Rechtsgeldigheid heeft dat eten in Adam alleen tegenover de Heere. „En ik vertrouw, dat de Vorst, onder wiens banier ik nu sta, machtig is mij van die smet te reinigen, en mij kwijt te schelden wat ik tegen Hem misdeed onder uw heerschappij. En daarenboven, o gij verwoestende Apollyon, om u de waarheid te zeggen, ik heb Zijn dienst lief en het loon, dat Hij geeft, Zijn dienaren, Zijn bestuur, Zijn land en Zijn volk. Houd daarom op met uw pogingen om mij te overreden weder te keren; ik ben Zijn dienstknecht, Hem slechts wil ik volgen”.

Kom, laten wij in afhankelijkheid van de dierbare werkingen van de Heilige Geest de onberouwelijke keus van ons hart uitspreken tegenover de Heere tot Zijn verheerlijking, tegenover Apollyon tot zijn beschaming en tot veroordeling van zonde en ongelooft.

Met deze innige verbinding aan de Heere kwam hij kinderlijk op Hem te vertrouwen, om zijn smader op dit smalend woord straks te antwoorden. „Gij moet eens kalm overleggen wat u zal ontmoeten op de weg, die gij hebt gekozen. Gij weet, dat voor het grootste gedeelte Zijn dienaren tot een slecht einde zijn gekomen, omdat zij tegen mij en mijn wetten hebben overtreden. Hoeveel van hun zijn een smadelijke dood gestorven! En hoewel gij beweert dat Zijn dienst beter is dan de mijne, is Hij toch nimmer gekomen van de plaats waar Hij Zich bevindt, om iemand die Hem diende, uit mijn macht te verlossen. En de gehele wereld kan getuigen, hoemenigmaal ik door geweld of list mijn getrouwen, die door Hem of de Zijnen gevangen waren genomen, uit Zijn handen heb bevrijd. En zo wil ik u nu ook bevrijden!”

Satan heeft er vermaak in het vuur van beproeving zo heet mogelijk te maken, maar hij verstaat het niet, dat het leven der genade er door tot wasdom komt, waarin de oprechten zich verheugen. Met klaarheid spreekt de Pelgrim van de zegen, die is in de beproeving van het geloof. Daar hij geleerd heeft goed van de Heere te denken, weet hij zijn smader te antwoorden: „Als Hij nog wacht met hente verlossen, dan is dit om hun liefde te beproeven of zij ten einde toe zich aan Hem zullen vastklemmen. En wat het ongelukkig einde betreft, waartoe zij geraken, zoals gij beweert, dat is in hun schatting enkel heerlijkheid. Zij rekenen hier niet veel op verlossing, maar zij zien met verlangen uit naar hogere luister. En deze zal hun te beurt vallen als de Koning komen zal en Zijn heilige engelen met Hem”. Eerst is de Pelgrim aangevallen in zijn komst tot de staat der genade, alsof het niet recht en redelijk was te komen tot de onberouwelijke keus de Heere te vrezen. Daarna zocht de vijand hem bang te maken voor de beproevingen van het geloof. Maar dat lukte hem ook niet, want de Pelgrim behoort niet tot het geslacht der vreesachtigen.

En toch moet deze trouwe reiziger naar Sion aan het wankelen en twijfelen gebracht worden, opdat het ongelooft in hem de overhand zou kunnen bekomen. Vandaar dat hij nu wordt aangevallen in het standelijke leven.

En hoe zal dat nu gaan?

„Gij zijt reeds ontrouw geweest in het nakomen van de verplichtingen jegens Hem, en hoe denkt gij dan nog loon te zullen ontvangen?” Een geweldige beschuldiging. Want die ontrouw bevonden wordt, derft de eeuwige zaligheid. „Waar in o Apollyon, ben ik ontrouw geweest? Ge hebt deze beschuldiging waar te maken”. „Wel heel eenvoudig: Reeds aan het begin van uw reis hebt ge u lafhartig gedragen, toen ge bijna verzonken waart in de poel Moe deloosheid. Gij zijt zijpaden ingeslagen, om van uw last bevrijd te worden, in plaats van te wachten tot uw Meester hem van uw schouders zou nemen. Gij hebt u aan een zondige slaap overgegeven en zo het teken van uw verkiezing verloren. Op het gezicht der leeuwen zijt gij uit angst bijna teruggekeerd. En wanneer gij spreekt van uw reis, van hetgeen gij hebt gezien en gehoord, zijt gij vol zucht naar een bij de mensen”.

Zie, de vijand let op het innerlijke en standelijke leven van de reizigers naar Sion. Hij weet dat de zonde ons aankleeft. En luister nu eens hoe de Pelgrim daarop antwoordt: „Dit is alles waarheid en gij had nog veel meer kunnen opnoemen, maar de Vorst welke ik dien en eer, is genadig en bereid mij te vergeven. Maar boven dit alles, deze zwakheden waren mij reeds eigen toen ik nog in uw land woonde, want daar heb ik ze letterlijk ingezogen. Ik heb er onder gezucht en getreurd, maar mijn Koning heeft mij vergiffenis geschonken”.

Bij de Pelgrim weerspiegelt de staat der genade zich in de stand van zijn genadeleven. Het nieuwe leven zucht en treurt vanwege het verderf der zonde, dat ons aankleeft, en snakt naar Gods vergevende liefde in Christus. Wordt u door de verklager der broederen tot zwijgen gebracht, dan is dat een geweldige terugslag voor het geestelijke leven. Bij het zwijgen voor het aangezicht des Heeren staat de zaak geheel anders. Maar dan ook neemt de Heere het op voor Zijn boetvaardig volk. Doch de Heere zeide tot satan: De Heere schelde u, gij satan, ja de Heere schelde u, Die Jeruzalem verkiest; Is deze niet een vuurbrand uit het vuur gerukt?”.

R. Kok

De Reformatie en het Woord

4.

Luther naar de Rijksdag te Worms.

„Luther komt!” Deze tijding bracht mei 1521 Worms en omgeving in rep en roer. Luther was gedagvaard door keizer Karel V. Het bevel klonk: „Wij en de rijksdag hebben besloten u onder vrijgeleide te laten komen om vanwege uw leer en uw boeken, die enige tijd geleden door u verspreid zijn, inlichtingen te verschaffen. U moet binnen 21 dagen aanwezig zijn”. Menigeen twijfelde er aan, of Luther wel zou gaan. Zijn vijanden zagen ernaar uit, dat hij aan het bevel geen gehoor zou geven. Zijn eventueel vreesachtig wegblijven zou een dodelijk wapen zijn tegen zijn werk. Onder zijn vrienden waren er, die probeerden hem ervan terug te houden. Hun stond voor de aandacht wat er een eeuw geleden met Johannes Huss was gebeurd, die ook op het keizerlijk vrijgeleide had vertrouwd en desniettemin te Constanz verbrand was geworden. Luther geloofde echter, dat de Heere hem riep, vandaar zijn uitspraak: „Wat mij betreft, ik zal gaan, en als ik er niet gezond kan komen, zal ik me ziek erheen laten dragen. Want ik mag er niet aantwifelen, dat God me roept, als de keizer me ontbiedt. En wanneer zij mij, wat waarschijnlijk is, grijpen — want ze zullen me wel niet roepen om zich door mij te laten onderwijzen — dan moeten wij de zaak aan God overlaten. Want ook nu leeft en regeert nog dezelfde God, Die de drie jongelingen in de vurige oven van de koning van Babel behoevede..... Ge kunt alles van mij verwachten, maar niet, dat ik zal vluchten of herroepen; vluchten zal ik niet, herroepen nog minder. Daartoe sterke mij de Heere Jezus!” Op de weg naar Worms ging Luther door verschillende plaatsen en overal werd hij hartelijk ontvangen. Te Erfurt, zijn oude studiestad, werd hij opgewacht door een grote erewacht van burgers en studenten. Hier bleef

hij de zondag over. Op die dag, het was juist Pasen, preekte hij met vermaak over de tekst: „Vrede zij ulieden; en Jezus dit gezegd hebbende, toonde hun Zijn handen en Zijn zijde”. Vanaf Erfurt ging zijn jonge vriend professor Justus Jonas mee. Alexander deed al zijn best om Luther nog af te schrikken. In verschillende plaatsen verbrandde hij openlijk zijn boeken en plaatste een biljet, waarin stond, dat Luther naar Worms was ontboden om alles te herroepen. Onverschrokken ging Luther echter zijn weg. Enkele uren voor hij Worms binnenrijdt, komt nog een verzoeking tot hem. Het is een bode van de hof-geestelijke, één van Luthers beste vrienden, die hem liet aanraden terug te keren, daar zijn vijanden zijn ondergang gezworen hadden. Nu ontsteekt Luther in heilige toorn: „Ga!” antwoordt hij de bode, „en zeg uw meester, dat al waren er zoveel duivelen in Worms als pannen op de daken, toch zal ik er binnengaan. Ik zal Worms binnengaan, alle poorten der hel ten spijt”. Luther bezweek niet. Had hij in eigen kracht en voor zijn eigen zaak gestaan, hij zou zeker bezweken zijn. Later heeft Luther zich soms zelfs verbaasd over zijn geloofkracht, die hem in de dagen van Worms bezielde. Enkele dagen voor zijn dood, toen hij terug zag op zijn levensweg, betuigde hij ootmoedig: „Ik was toen onverschrokken; ik vreesde niets. God kan iemand zulk een stoutmoedigheid geven. Ik weet niet, of ik thans zoveel vrijmoedigheid en blijdschap hebben zou”. Wanneer hij in Worms de huifkar verlaat zegt hij: „God zal mijn Beschermmer zijn”.

De beslissende dag in Luthers leven brak aan: 17 april 1521. Het was Luther bang. Zijn moed ontzonk hem. Zijn geloofsoog benevelde. Donker werd het om hem heen en in die duisternis lispelde de tong van de aartsverleider, dat hij dan toch maar iets moest toegeven. Luther zocht kracht daar, waar ze alleen te vinden is: in het gebed tot de God van zijn leven. In de regel is het gebed van Gods kind van zo'n intieme aard, dat hij er nauwelijks met zijn beste vrienden over spreekt: 't blijft het geheim tussen God en zijn ziel. Maar Luther heeft goed gedaan, dat hij voor de gebedsgemeenschap, die hij oefende met Zijn Vader in de hemelen op de morgen van die voor Christus' kerk in de middellijke weg beslissende dag een uitzondering maakte en de hoofdinhoud van zijn gebed heeft meegegeeld aan zijn vrienden. Het waren meest korte uitroepen. Een gebed uit de diepte. „Almachtige God! Eeuwige God! Hoe verschrikkelijk is de wereld! Hoe opent zij de mond om mij te verslinden! En wat heb ik weinig vertrouwen op U! Hoe zwak is het vlees en hoe machtig is de satan! Indien ik op hetgeen machtig is naar de wereld mijn hoop zou stellen, dan is het met mij gedaan! O, God! Mijn God! Help mij tegen al de wijsheid der wereld! Doe het! Gij moet het doen! Gij alleen.... want het is niet mijn werk, maar het Uwe..... Het is Uw zaak, o God en die zaak is rechtvaardig en eeuwig. Getrouwe God, onveranderlijke God! Ik verlaat mij niet op enig mens. Dat is tevergeefs! Al wat van de mens is, wankelt! Al wat van de mens komt, bezwijkt. O, God! Hooft Gij niet? Mijn God, zijt Gij dood? Neen, Gij kunt niet sterven! Gij verbergt U slechts! Gij hebt mij tot dit werk verkozen. Ik weet het”. Zo bad en pleitte hij. Tijdens het bidden gaf God Hem geloofsvertrouwen, vandaar zijn belijden in het gebed: „Ik zal mij niet van U scheiden, noch heden, noch in alle eeuwigheid. En al werd de wereld vervuld met boze geesten, al moest ik mijn lichaam, dat echter het werk Uwer handen is, gedood, uitgerekt, in stukken gehouwen worden, ja tot stof vermalen, mijn ziel is Uwe. Ja, ik heb Uw Woord tot waarborg. U behoort mijn ziel! Zij zal eeuwig bij U blijven! Amen! O God, help mij! Amen!” Ontroert u niet als u dit gebed leest? Zulk een gebed wordt in de hemel gehoord en verhoord. Dat heeft Luther ondervonden. Als een moedige leeuw gaat hij het bisschoppelijke paleis binnen. Daar werd de zitting van de rijksdag gehouden. In de zaal bevonden zich de keizer, 128 hertogen, 11 graven, 30 bisschoppen, 200 vorsten en 3000 toehoorders. Onder hen is er niet één, die naast Luther staat. Luther staat alleen, doch hij is niet alleen. God is met hem. Luther werd vlakbij de tafel geplaatst, waarop al zijn boeken lagen. De kanselier

van de aartsbisschop van Trier nam het woord: „Maarten Luther! Zijn heilige en onoverwinnbare keizerlijke Majesteit heeft u voor zijn troon gedagvaard; overeenkomstig het gevoelen en de raad der staten van het heilige roomse rijk om u te gelasten op twee vragen te antwoorden: Vooreerst, erkent gij dat deze boeken door u vervaardigd zijn? Ten tweede, wilt gij die boeken en hun inhoud herroepen, of volhardt gij bij hetgeen gij geschreven hebt?”

Luther antwoordde in het latijn en het Duits: „genadigste keizer! Genadigste vorsten en heren. Zijne keizerlijke Majesteit legt mij twee vragen voor. Wat de eerste betreft, ik erken de boeken, welke daar opgenoemd zijn als de mijne, ik kan ze niet verloochenen. Wat betreft de tweede: Aangezien het een vraag is, welke het geloof en het heil der zielen betreft en waarbij het Woord Gods, dat is de grootste en kostbaarste schat in hemel en op aarde, gemoeid is, zou ik onvoorzichtig handelen, bij aldien ik zonder overdenking antwoordde. Daarom smeek ik zijne keizerlijke Majesteit in alle onderdanigheid mij tijd te willen verlenen, opdat ik antwoorde zonder het Woord Gods aan te randen”.

Na beraad werd hem 24 uur gegeven. De hele nacht bracht Luther in gebed door. De volgende dag hield hij de volgende rede: „Ik heb boeken geschreven, die het geloof en de zedelijkheid opbouwden. Vriend en vijand zijn het er over eens, dat dit goede boeken waren. Het zou wel heel dwaas zijn, wanneer ik deze zou herroepen. Er zijn ook boeken bij, die aantonen op welk een verderfelijke weg het pausdom en de roomse kerk zich bevinden. Ik heb ze uit volle overtuiging geschreven en zou me schamen om deze te herroepen, daar ze de waarheid bevatten. Als men mij overtuigen kan van ongelijk, dan zal ik ze herroepen. Dit mag ik echter eisen, dat men mij uit Gods Woord bewijst, als ik dwaal. Zelfs Christus, Die de waarheid was, zeide voor de hogepriester: „bewijs Mij, dat Ik verkeerd gesproken heb”.

Tenzij ik met getuigenissen der Schrift, of op klare en duidelijke gronden overtuigd word, zo kan noch wil ik iets herroepen, omdat het niemand geraden is iets tegen zijn geweten te doen”. „Hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe mij!”

Luther bezweek niet. Hij bleef pal staan voor de waarheid Gods. En voor hem erd waar: „Wie Mij belijden zal voor de mensen, die zal Ik belijden voor Mijn Vader, Die in de hemelen is”.

M.C. Tanis

Alleen het geloof rechtvaardigt

8. Gij vraagt nu echter: op welke manier gaat dat dan toe dat alleen het geloof rechtvaardigt en zonder onze werken ons een schat van zoveel goederen schenkt, terwijl toch zo vele werken, ceremoniën en wetten ons in de Heilige Schrift voorgeschreven zijn? Ik antwoord: voor alle dingen moet ge gedachtig zijn aan wat gezegd is, dat het geloof alleen, zonder de werken, rechtvaardigt, redt en behoudt, wat we aanstonds duidelijker zullen maken. Intussen moet worden vastgesteld: het gehele Woord van God bestaat in twee delen: geboden en beloften. De geboden welke ze zijn, geschieden ze daar nog niet mee: de geboden maken ons duidelijk wat wij moeten doen, maar zij geven niet de kracht om het te doen; tot dit doel dan zijn zij bij verordening vastgesteld: dat zij de mens zelf tot een aanwijzing zullen dienen opdat hij in deze weg zijn onvermogen tot het goede zal leren kennen en aan zijn krachten zal vertwijfelen. Daarom ook heten zij en zijn zij het Oude Testament. Om een voorbeeld te nemen: het „Gij zult niet begeren” is een gebod, waardoor we ervan worden overtuigd dat wij allen zondaars zijn, omdat niemand buiten alle begeren kan blijven, wat hij er ook tegen zou ondernemen. Opdat hij echter toch niet moge begeren en het gebod moge nakomen, wordt hij gedwongen aan zichzelf te vertwijfelen en elders en bij een ander de hulp te zoeken, die hij bij zichzelf niet vindt, zoals Hosea zegt: „Uwer is het verderf Israël; alleen in Mij is uw hulp”. Wat nu evenwel van dit ene gebod geldt, hetzelfde geldt ook van alle geboden; het is

ons immers omtrent die alle onmogelijk ze te volbrengen.

9. Indien nu evenwel een mens door de geboden der wet indachtig is gemaakt op zijn vermogen (om ze te houden) en nu zeer bezorgd is geworden of hij wel langs enige weg van ijverig pogen aan de wet voldoening zal kunnen verschaffen, terwijl hij toch weet dat dit zal moeten, dat hij zelfs niet aan een jota of tittel der wet zal kunnen voorbijgaan, of anders zal hij zonder enige hoop op verlossing verdoemd worden — dan vindt hij, in waarheid verootmoedigd en tot niets teruggebracht in eigen oog, in zichzelf niets, waardoor hij zal gerechtvaardigd en behouden worden.

En hier is nu het tweede deel van het goddelijk Woord: Gods beloften, die de heerlijkheid van God aankondigen en die zeggen: Wilt gij de wet vervullen, wilt ge komen tot het „niet begeren”, gelijk de wet eist, wel ziehier: geloof dan in Christus in Wie u worden toegezegd genade, gerechtigheid, vrede, vrijheid en alle dingen. Indien gij gelooft, zo zult ge ze hebben; indien gij niet gelooft, zo zult gij ze missen. Want hetgeen u onmogelijk is, al deed gij alle werken der wet, die vele zijn en nochtans onnut, dat zult gij langs de gemakkelijkste en kortste weg vervullen door het geloof. Want God de Vader heeft alle dingen in het geloof gelegd, opdat wie dit zal hebben alles zal hebben, terwijl wie het niet zal hebben niets zal hebben. Want God heeft hen allen onder ongehoorzaamheid besloten om zich over hen allen te ontfermen, Rom. 11 : 32. Zo geven de beloften van God datgene, wat de geboden eisen en zij vervullen wat de wet beveelt, opdat het alles moge zijn van God alleen, zowel de geboden als ook de volle vervulling ervan. Hij Zelf alleen gebiedt; Hij ook alleen vervult. Daarom behoren de beloften van God tot het Nieuwe Testament; ja zelfs: zij zijn het Nieuwe Testament.

10. Omdat nu deze beloften van God heilige woorden zijn en ware, rechtvaardige, vrije, vredige, en die Hij gevuld heeft met een universele goedheid, gebeurt het dat de ziel, die ze met een sterk geloof aanneemt, zozeer er mee verenigd wordt, ja zelfs er geheel en al door verzwolgen wordt, dat zij niet alleen deel verkrijgt aan, maar zelfs verzadigd wordt met en geestelijk dronken gemaakt door de grote kracht ervan. Want als het Christus aanraken genezing bracht, hoeveel te meer zal dan niet deze allereerste geestelijke aanraking, ja een indrinken van het Woord alles wat des Woords is aan de ziel mededelen? Op deze wijze dus wordt de ziel door het geloof alleen, zonder de werken, uit het Woord Gods gerechtvaardigd, geheiligd, van leugen gezuiverd, tot vrede gebracht, bevrijd en met alle goed vervuld en waarlijk toteen „dochter van God” gemaakt, gelijk Johannes 1 : 12 zegt: „Hij heeft macht gegeven kinderen Gods te worden hun die in Zijn Naam geloven”. Hieruit is gemakkelijk te verstaan hoe het komt dat het geloof zoveel vermagen waarom geen enkel goed werk noch alle goede werken tezamen aan het geloof gelijk te stellen zouden zijn; immers geen enkel goed werk hecht zich zo aan het Woord noch ook kan zo in onze ziel leven; immers alleen het geloof en het Woord heersen in haar. Zo als het Woord is, zo wordt ook de ziel door het Woord, gelijk het ijzer even gloeiend rood wordt als het vuur door de vereniging met het vuur. Hierdoor wordt het duidelijk dat een christen aan zijn geloof genoeg heeft tot alle dingen en de werken hem niet nodig zijn om gerechtvaardigd te worden; maar indien hij de werken niet nodig heeft, heeft hij ook de wet niet nodig; en indien hij de wet niet nodig heeft, is hij toch zeker vrij van de wet en blijkt het waar: „de rechtvaardige is geen wet gesteld”.

In dit is nu die (bekende) Christelijke vrijheid: ons geloof dat maakt niet dat we werkeloos blijvend ledig gaan, of slecht zouden leven, maar dat niemand wet of werken nodig heeft tot zijn rechtvaardiging en zijn behoud.

Maarten Luther

EMANUELS ONDERTROUW

7.

Wat nu volgt is het laatste gedeelte van de brief van een vriendin aan de bruid in haar

zeer desolate, arme, eenzame en bedrukte toestand.

Dat ge uzelf zo veel vrolijke en voorspoedige dagen hebt voorgesteld, is, omdat ge Emanuëls wegen naar uw eigen gedachten hebt afgebeeld, daar toch Zijn gedachten niet zijn onze gedachten, noch Zijn wegen de onze. En omdat ge niet gelet hebt op de ondervinding van zeer velen, die ook dit huwelijk hebben aangegaan. Want als ge dat gedaan had, zoudt ge gevonden hebben, dat iemand uit droefheid en twijfmoedigheid (omdat Emanuël Zich niet openbaarde) vroeg: hebben Zijn toezeggingen een einde? Een ander uit dezelfde oorzaak hebben horen klagen: de Heere heeft mij vergeten, de Heere heeft mij verlaten. Dat Hij echter sommigen somtijds in gunst ontmoet, is niet omdat Hij met de andere niet ondertrouwd is of deze minder liefheeft, maar omdat Hij dit volgens Zijn vrije bedeling zo goed en best vindt.

Leg dan uw verstand in het toekomende voor Zijn voeten neer. Geef het ganse bestel vrijwillig in Zijn hand. Oefen u om een nauwkeurige kennis te hebben van het huwelijkskontraakt en al wat daaromtrent is. Voeg u bij het gezelschap van al de ondertrouwd, waar Hij veeltijds in 't midden komt. Zend Hem menigmaal een bode en schrijf Hem dikwijls een briefje, mogelijk of ge ook een extra-ordinair antwoord ontvangt. Maar zo niet, zo denk, dat er reeds een antwoord in het kontraakt ligt: Ik zal u niet begeven en Ik zal u niet verlaten. Geloof Hem op Zijn woord, dewijl Hij getrouw en waarachtig is. En hoop zo op een onfeilbare vervulling van al Zijn beloften.

Eindigende wens ik, dat Emanuël zij en blijve de lust van uw ogen, het leven van uw hart en het enige doel van al uw zoeken. En dat Hij u doe geloven en bevinden, dat Hij u zal blijven die Hij is.

En zo blijf ik, waarde vriendin, U.E. liefdensschuldige.

Dit is het einde van de derde brief. Nu volgt de vierde, het antwoord van de bruid aan haar vriendin.

O, wat is mij dat een aangenaam briefje, waarlijk het is een woord, gesproken naar mijn hart. Ik zou mij voorstellen, dat mijn vriendin (dus schrijvende) naar de aard der liefde (welke somtijds wat blind is) met mij handelde, als niet de konditie, waarop de vertroosting gefundeerd is, daarnaast was gesteld en de beproeving aan mij zelfbevolen. En als ik die dan tot mijzelf breng, zo kan ik niet loochenen, of ik vind mij alleszins zo ellendig. 't Is waar, dat het mij zo gevoelig niet smart als mijn ellende wel groot is, echter bevind ik mij zo ellendig te zijn, en ik acht, dat die ongenoegzame smart mij n ellende vergroot. Ook ben ik niets anders bewust, of ik wenste (zodanig als gezegd is) met Emanuël ondertrouwd te wezen en door Hem op zo'n wijze geleid te worden, dat ik van al mijn ellende bevrijd zijnde Hem alleen en in alles mocht behagen en gedurig als Zijn eigendom in Zijn nabijheid leven, begerende geenszins gelijk te zijn aan die klapachtige vrouwen, die ledig bij de huizen omgaan en ijdele dingen doen, maar zo een, die in de morgenstond opstaat en wier hand de spinrokken vat, haar huis met dubbele kleding versiert en maakt, dat haar Man geëerd wordt in de poort. Ik weet wel, dat die zich inbeeldt of veinst een eerbare vrouw te wezen, dezelfde begeerte zal voorgeven, waarom ik ook menigmaal denk, of mijn begeerte niet is als die van de luiaard, wiens handen weigeren te werken, en dat ik mij hierom in deze betuiging bedrieg, dewijl ik die praktijk zo weinig bereikt heb. Maar mij is echter niet bewust, dat ik met zulk voorgeven noch met simpel begeren voldaan ben en ik weet niet anders, of ik wenste dat mij alle bedrog ontdekt en ik daarvan gezuiverd was en dat ik bekwaam was om dat alles te doen. En dat wordt bewezen een zeker blijk te zijn van de ware ondertrouw.

Och, dat Emanuël dat op mijn hart geliefde te verzegelen. En dewijl Hij het alleen is van Wie ik dit en alles ontvangen moet, wat blijf

ik dan langer bij en in mijzelf nederzitten? En waarom houd ik mijzelf dan nog langer met mijzelf op? Waarom dan niet liever die raad opgevolgd van post op post, of wens op wens naar boven te zenden en Hem een briefje geschreven, of Hij mogelijk uit Zijn innig mededogen en overvloedige goedheid mij een gunstig antwoord deed toekomen? Maar hier sta ik bijster verlegen, dewijl ik mij onbekwaam vind om een goede letter op 't papier te stellen, en niet weet op welke wijze Emanuël het best aan te spreken. Ik heb een afkeer ervan gelijk te zijn aan die hoofse vlijers, die gezet zijn op een deel hoge titels en grote eer-namen (naar de kunst der welsprekendheid) voort te brengen en het daarmee voldaan achten, al hebben zij zelfs niet de minste eerbied in hun hart. Ook durf ik mij niet gelijk te stellen aan hen, die door een familiere omgang met Emanuël Hem op de beste wijze leren ontmoeten. Ik durf Hem ook niet aanspreken als mijn Emanuël, mijn Bruidegom, want indien Hij in waarheid de mijne niet was, zo zeg ik onwaarheid en Hij kon mij beschaamd maken. Noem ik Hem heerlijk of beminnelijk, zo ben ik overtuigd, dat ik Hem zo niet bemin, noch een rechte indruk van Hem heb. Maar is dan ook Emanuël één van hen, die een mens schuldig maken om een woord? Immers neen. 'k Zal dan, hopen dat Hij in vrije goedheid de kwade letters, verkeerde spelfouten en de woorden, die teveel of te weinig, te laag of te hoog mochten zijn, gunstig zal overzien of verbeteren, tot de zaak zelf overgaan. Zo eindigt deze brief. De bruid haast zich nu een briefje te schrijven aan Emanuël.

B.

Naar de 30. CATECHISATIE

GODS EIGENSCHAPPEN (5).

Gods onveranderlijkheid (vervolg).

In Zijn Genadeverbond komt de Heere met Zijn genadige beloften, die Hij verzegelt door Zijn heilige sacramenten. Zondag 25. H. Cat. Deze beloften mogen wij niet houden voor de deelachtigmaking, al belooft de Heere ook Zijn Geest. Velen doen dit. Men zegt: wat God belooft, doet God, dat vervult Hij. En dit neem ik aan, dus ben ik ook een kind van God.

Het is volkomen waar, dat God Zijn beloften vervult. Dit geldt de heilbelofte van de komst van Christus in het vlees en dit zal ook zijn met het oog op Zijn wederkomst.

Maar ten opzichte van Zijn heilbeloften voor de zondaar, wil God die vervullen in de weg van wedergeboorte en bekering des harten! De Heere komt wel met de EIS van Zijn verbond, maar dit houdt niet in, dat de mens deze zelf kan volbrengen. De Heere bedoelt ermede, dat de zondaar zou weten Gods heilig recht op de mens als Zijn maaksel en beeld-drager, ofschoon hij het beeld Gods naar zijn INHOUD totaal heeft verloren. Ook, opdat de zondaar in de klem zou mogen komen: zich te MOETEN bekeren, maar zich niet KAN en bovenal niet WIL bekeren, opdat hij zal vragen: Heere, bekeer Gij mij, zo zal ik bekeerd zijn!

De Heere wil de mens zijn hoge verantwoordelijkheid doen weten én krachtens schepping én krachtens het toebetrouwde Evangelie, want die de weg geweten zal hebben, doch niet bewandeld, zal met dubbele slagen geslagen worden. Het zal Tyrus en Sidon dragelijker zijn in de dag des oordeels dan Kapernaüm en Bethsaida, dat tot de hemel toe is verhoogd, naar Christus' eigen woorden. Daarom zullen Gods bedreigingen, Zijn verbondswraak bij de verwerping van Zijn Woord en beloften, ook zeker komen. Zo hebben de profeten in het oude verbond het volk ernstig gewaarschuwd en het „bekeert u, bekeert u” laten horen.

En dit geldt ook voor ons. O, bedenken we deze dingen. Eenmaal komt de Heere zeker terug op al de zorg en bemoeienissen Zijner lankmoedigheid en goedheid, en zal ons reken-schap afvragen, wat wij met dit alles gedaan hebben! Smeken we om de noodzakelijke

werking van de Heilige Geest tot levensver-nieuwing en bekering des harten. Want eigen-nen we ons die toe in eigen kracht, dan zul-len we bedrogen uitkomen.

Anderzijds is de ONVERANDERLIJKHEID GODS ten opzichte van Zijn verbond tot rijke troost voor allen, die zich leren kennen als verbondsbrekers en goddelozen, Zijn recht toevallen en smeken om Zijn genade en heil! Gods genadeverbond ligt vast in de „Raad des vredes” of genoemd het „Verbond des verlossing”.

Dit verbond is naar Psalm 2 en andere Schriftplaatsen de ONDERHANDELING van de drie Goddelijke Personen van eeuwigheid over de zaligheid der uitverkorenen. In die Vrederaad liggen dus ook Gods be-loften vast. „Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere. uw Ontfermer!” Zo lezen we in Jes. 54.

Gods beloften liggen vast in al de deugden Gods. „Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde”, zo verklaart de Heere. Zijn goeder-tierenheid en trouw zullen nooit wankelen. Zij liggen vast ook in de EED Gods. God heeft bij Zichzelf gezworen. De apostel schrijft in Hebr. 6: „opdat wij door twee onveran-derlijke dingen, in welke het onmogelijk is, dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben”. Deze twee onveranderlijke dingen zijn Gods belofte en Gods eed, zoals het verband met de vorige verzen duidelijk laat zien.

Gods beloften liggen vast in het borgwerk van Christus. Het offer van Christus heeft een eeuwige waardij. Want dit offer is ge-bracht in de schaal van Zijn Goddelijke natuur. Daarom staat er in 2 Kor. 1 : 20: „Want zovele beloften Gods als er zijn, die zijn in Hem ja en zijn in Hem amen”.

Gods onveranderlijkheid! Wat een bron van allerrijkste vertroosting voor hen, die in hun zielsbekommernissen en bestrijdingen nergens houvast en rust kunnen vinden. Ingeleid in die onwankelbare vastheid mogen zij wel eens instemmen met de dichter van Psalm 74:

Gij, evenwel, Gij blijft Dezelfd' o Heer'.
Gij zijt van ouds mijn Toeverlaat, mijn
Koning,
Die uitkomst gaaft en, uit Uw hemel-
woning,
Voor ieders oog Uw haat'ren ging te
keer.

R'dam-W.

v.L.

N.B. Tot mijn spijt kon bovenstaand artikel niet eerder worden opgenomen. Door de beperkte plaatsruimte moet er wel eens een artikel wachten tot een volgend nummer.
B.

Boekbespreking

Geen aardse macht. Uitgeverij Van der Stouw, Rijssen. De titel van dit boekje is ontleend aan het Luther-lied: Een vaste burcht. Dit lied is afgedrukt. We lezen: Geen aardse macht begeren zij. Het boek wordt uitgegeven bij de herdenking van 450 jaar Reformatie. Het bevat opstellen van Drs. J.J. Bos over Reformatie als maatschappelijke kracht, Ds. L. Huisman over nadere Reformatie, Ds. W.L. Tukker over reformatoren in het Oude Testament, Ds. H. J. Hegger over Reformatie in Rome?, Ds. M. Baan over Het hart van de Reformatie, W. van Kranenburg over Is evangelisatie onder Rome nog gerechtvaardigd? en van Ds. J. Keuning over Reformatie, blijvende opdracht.

Door de verscheidenheid van schrijvers is er niet overal eenstemmigheid van gevoelen. We willen een voorbeeld noemen. Drs. Bos legt nadruk op de maatschappelijke achtergronden van de reformatie-beweging. Ds. Tukker zegt op blz. 48: „Het is met de reformatiebewegingen zo, dat zij niet voortkomen uit volksbewegingen. Het zijn maar de eenlingen, door welke God die reformaties volbrengt”.

We zouden gemakkelijk meer opmerkingen kunnen maken. Zo hier en daar zijn er vragen bij ons gerezen. Zo menen we, dat het laatste opstel niet in alle opzichten overtuigend is geschreven. De schrijver van het eerste opstel vraagt op blz. 21: „Maken de kerken thans voldoende én verantwoord gebruik van de moderne kommunikatiemiddelen (pers, radio, t.v., enz.)?” We zouden echter te breed worden, wanneer we hierop en op andere punten zouden ingaan. In het algemeen hebben we waardering voor hetgeen hier geboden wordt. Het gaat om het behoud van hetgeen de Heere in de Reformatie heeft gegeven. We kunnen het leven van dit boek daarom van harte aanbevelen.

De uitgever zorgde voor keurig werk. Het boek is gebonden, 160 pagina's houtvrij romandruk, voorzien van kromekote stofomslag, bedrukt in 2 kleuren. Het is verkrijgbaar bij de boekhandel of bij de uitgever en kost f 7,50.